ONDERZOEK

VAN EENE

BUIK-BAARMOEDERLIJKE ZWANGERSCHAP,

NA DEN

DOOD DER VROUW,

DOOR

J. VAN DAM,

LECTOR IN DE ONTLEED-, HEEL- EN VERLOSKUNDE TE ALKMAAR.

ONDERZOEK

VAN EENE

BUIK-BAARMOEDERLIJKE ZWANGERSCHAP,

NA DEN

DOOD DER VROUW,

DOOR

J. VAN DAM.

In het jaar 1822 werd door mij aan het Genootschap ter bevordering der Heelkunde een berigt medegedeeld, omtrent eene voldragene vrucht, die, na drie jaren en ongeveer vier maanden in den schoot der moeder te zijn gedragen, door de buiksnede was weggenomen. Hetzelve werd in de Verhandelingen opgenomen (1), terwijl Bestuurderen te kennen gaven, dat dit geval veel duisters en moeijelijk te verklaren opleverde. Ik had getrouw opgegeven wat waar te nemen viel en troostte mij met de overtuiging, dat de kunstbewerking, door mij ondernomen, de lijderes van eenen anders zekeren dood gered had.

Ten einde mijne tegenwoordige mededeeling, die het vroegere berigt moet aanvullen, verstaanbaar te maken, moet ik dit kortelijk verhalen.

A... S..., huisvrouw van S... H..., was, na tweemalen natuurlijk gebaard te hebben, in het jaar 1818 ten derden male zwanger. In de maand Junij, aan het einde

(1) N. Verh. III. Bladz. 116.

van den gewonen termijn, kwam de arbeid op; maar eindigde, na twee dagen, zonder verlossing, ja zelfs zonder eenige verandering aan den mond der baarmoeder. Zes dagen later hielden de bewegingen van de vrucht op; de arbeid kwam niet terug, maar zware koortsen, vergezeld van hevige pijnen in den buik, vertoonden zich later van tijd tot tijd. Na zeventien maanden (Nov. 1819) vroeg de lijderes mijne hulp. Ik vond den buik sterk uitgezet, vooral in de linker liesstreek, den navel uitpuilende, den mond van de baarmoeder verbreed en zacht, den hals zeer verlengd. Hieruit kon ik geen zeker besluit omtrent zwangerschap opmaken, en besloot den tijd af te wachten, te meer, daar de vrouw zich bij tusschenpoozingen zeer wel bevond. Vier maanden later kwam weder eene, bij het aanraken ondragelijke, pijn in den gezwollen buik aan de linkerzijde op, met aanhoudende koorts en werd nu gevolgd door de ontlasting van eene stinkende stof uit de scheede, waarbij de mond der baarmoeder zacht was en geopend scheen. Een *catheter*, in dien mond gevoerd, stiet tegen een vast ligchaam. Ik vond nog geene reden om van mijn afwachtend plan af te gaan. De pijn en koorts hervatteden zich toen van tijd tot tijd. In de maand November 1820 werd een nahandsbeentje en later een dij-beentje uit de scheede ontlast, en hierdoor de aanwezigheid bevestigd van eene vrucht, die in rotting was overgegaan. De pogingen der natuur tot hare uitdrijving waren duidelijk; maar de verzwakking der lijderes bleek dezelve tegen te werken. Ik zag de noodzakelijkheid in der verwijdering door eene kunstbewerking en besloot tot dezelve over te gaan, zoodra de lijderes zich daaraan wilde onderwerpen. Dit had plaats op den 31 Dec. 1820. Door eene buiksnede, van vijf duimen lengte, eene hand breed links ter zijde van de witte lijn, werd een zak blootgelegd, die met de buikwanden vereenigd, en waarvan de vaste wand eenen halven duim dik was. Uit denzelven ontlastte zich een mengsel van etter en bloed in groote hoeveelheid, en het geheele scelet van een voldragen kind werd door mij weggenomen, liggende de ruggegraat, nog door banden zamenhangende, in eene voorover gebogene houding op den bodem van den zak, zoodat dezelve de geheele bekkenholte scheen op te vullen en mitsdien met veel moeite van die plaats te verwijderen was. De geledigde zak bleek beneden in het bekken zich uit te strekken en naauw toe te loopen. Er had geen bloedverlies van eenig belang plaats, zoodat de lijderes kalm bleef. Den tweeden dag volgde eene ontlasting van dunne, brijachtige, naar drek gelijkende stof uit de wonde. Deze hield eenige dagen aan, ten bewijze, dat de zak met den endeldarm in verband stond, maar werd, door de aanwending van *clysmata*, onder eenen gepasten leefregel en het gebruik van versterkende geneesmiddelen, overwonnen. Na twee maanden was de voeding hersteld en, aan het einde der derde maand, de wonde

geheel genezen. Later waren de hals en mond der baarmoeder uit de scheede opgerezen, zoodat dezelve met moeite bij het onderzoek te bereiken waren. — Ik besloot toen mijn berigt met de opmerking, dat waarschijnlijk deze zwangerschap niet als geheel buiten-baarmoederlijk moest beschouwd worden; maar misschien, als hebbende gedeeltelijk in de trompet en gedeeltelijk in de baarmoeder (*graviditas utero-tubaria*) plaats gehad.

Wat na dien tijd gebeurd is, ga ik nu vermelden. Zeventien maanden na hare volkomene genezing werd deze vrouw op nieuw zwanger. In de vierde maand dier dragt, toen zij reeds het leven van hare vrucht ontwaarde, gaf zij mij hiervan kennis. Ik vond nu reeds den bodem van hetgeen ik voor de zwangere baarmoeder houden moest, tot in de navelstreek opgerezen en den breeden hals en mond der baarmoeder hoog in het bekken geplaatst. De gezondheid der vrouw bleef ongestoord. Zij verrigtte haren huisselijken en landelijken arbeid, zonder eenigen hinder. Eerst in de maand Julij 1824, in de laatste maand der zwangerschap, werd deze welstand gestoord, door het plotseling ophouden van de bewegingen der vrucht. Onrust en neerslagtigheid waren hiervan de gevolgen. Na weinige dagen volgde eene vermeerderde ontlasting van slijm, met bloed vermengd, uit de scheede, met geringe pijnen in den buik en in de lendenen. Het likteeken der vorige kunstbewerking werd nu pijnlijker en puilde in het midden uit, even alsof op eene opening der buikspieren eene blaasvormige uitzetting der bekleedselen gevormd wierde. De mond van de baarmoeder bleef vast en zoo gesloten, dat het niet mogelijk was den vinger, bij het onderzoek, in denzelven te brengen. Terwijl de algemeene welstand bleef voortduren, achtte ik eene nieuwe kunstbewerking noodzakelijk en geoorloofd. In eene *consultatie*, op den 21 Junij met eenige kunstgenooten gehouden, werd besloten dezelve den volgenden dag te ondernemen, terwijl de Heel- en Vroedmeester J. RENTMEESTER, vroeger een mijner discipelen, dien nacht bij de lijderes ging doorbrengen, om bij een onverwacht toeval hulp te kunnen bieden. In den vroegen morgen begon zij plotseling over benaauwdheid in de borst te klagen, kreeg stuipachtige bewegingen en werd bewusteloos. Spoedig geroepen, vond ik haar in eenen ronkenden slaap liggen, met weggezonken pols, zonder verandering in de uitzetting van den buik of in de gesteldheid van den mond der baarmoeder. De dood volgde, drie uren na den aanvang van dit toeval. De lijkopening werd mij toegestaan, en reeds in den voormiddag verrigt in tegenwoordigheid van de Geneesheeren en Heelmeesters, die mij bij de kunstbewerking zouden hebben bijgestaan.

Wij merkten uitwendig aan den buik op, dat de uitzetting de bovenbuik en navel-

streek geheel innam, maar de onderbuik-streek genoegzaam vrij liet en dat het likteeken, vroeger meer in het midden, zich naar de zijde verplaatst had, als ook, dat er zuiver bloed door de scheede werd ontlast.

De buik door eene kruissnede geopend zijnde, zag men binnen het buikvlies het kind in de bovenbuik- en navelstreek in eene vóórovergebogene houding liggen, met den rug naar boven, de regterzijde naar voren, het hoofd links naar beneden en de billen regts naar boven gerigt, bedekt met een doorschijnend vlies, waarover naar boven een ander stevig vliesachtig bekleedsel met vele bloedvaten doorweven, en met punten afgescheurd, gelegen was; dit scheen het buitenste vlies van het ei te zijn, ongewoon sterk en van den rand des moederkoeks, die aan de regterzijde voor een gedeelte zigtbaar was, afgescheurd. Beneden het kind zag men het voorste gedeelte van de baarmoeder, van eene driehoekige gedaante, door sterke vliesachtige en vaatrijke koorden verbonden met het buikvlies, en dit met het likteeken der vorige kunstbewerking vereenigd. Aan de regterzijde bevond zich in de lendenstreek een groot gedeelte van de buitenste vlakte des moederkoeks, waarvan het onderste gedeelte achter den regter hoek der baarmoeder verscholen was. De geheele regterzijde van den buik was met de dunne darmen aangevuld.

De baarmoeder, het zigtbaar gedeelte van den moederkoek, en het kind nu opgeligt zijnde, lag de regter Falloppiaansche buis en de eijerstok achter dezelve, terwijl de achterwand van de baarmoeder grootendeels bleek te ontbreken en vervangen te zijn door den vliezigen zak, waarin het kind met deszelfs aanhangselen geplaatst was. De zak was aan de achterzijde met bloed opgevuld, waarin ook de overige buiksingewanden zich baadden.

Na de wegruiming van de vrucht en van het bloed vond men het achterste gedeelte van den zak, gevormd uit een gelijksoortig stevig vaatrijk vlies, als aan de voorzijde was gevonden, maar het fijne lamsvlies was hier niet duidelijk zigtbaar.

De baarmoeder, de zak aan denzelven en een gedeelte van de *vagina* werden nu uitgenomen en omgekeerd, om aan de achterzijde te kunnen worden bezigtigd. Hierbij bleek nu, dat de achterwand van de baarmoeder als ook de linker bovenhoek van de voorste vlakte, de Falloppiaansche buis en de eijerstok aan die zijde verloren waren gegaan, en dat de wand van het overgeblevene gedeelte van eene vaste zelfstandigheid was en ruim een' duim dikte had, terwijl deszelfs rand als omzoomd, en aan dezen het beschreven stevige vaatrijke vlies, dat met losse punten over het kind lag, was aangehecht. Dit had dus den zak aan de achterzijde gevormd, die vóór den dood der vrouw was verscheurd.

In het overgebleven gedeelte van de holte der baarmoeder was nog een deel van den moederkoek geplaatst, terwijl de hals buitenwoon vast van weefsel, zeer verbreed en $1\frac{1}{2}$ duim lang was; deszelfs kanaal was breed genoeg om een stokje van 1 duim breed en 3 lijnen dik gemakkelijk door te laten.

Het stuk huid, waarin het likteeken der vorige kunstbewerking zich bevond, was door vaste strooken met den rand der baarmoeder, en met den zak, die met dezelve in verband stond, vereenigd.

Wanneer wij deze bevinding bij de lijkopening toepassen op hetgeen in ons eerste verhaal omtrent den langen duur der vorige zwangerschap en de gevolgen der toen in het werk gestelde kunstbewerking gezegd is, dan zal het, naar mijne gedachte, niet te gewaagd zijn, uit dezelve met meerdere zekerheid een besluit op te maken ter verklaring van dit merkwaardig geval. Toen reeds meenden wij die langdurige zwangerschap niet voor geheel buiten-baarmoederlijk te moeten houden, op grond, dat zich enkele beentjes der ontbondene vrucht door de scheede hadden ontlast, en de holte, waaruit wij het *scelet* verwijderden, trechtervormig in het bekken afdaalde, als ook omdat een, voor de *extractie* der vrucht, in den mond ingevoerd werktuig, tegen een hard ligchaam stuitte, hetwelk bij de uithaling door de gemaakte snede gebleken is de nog zamenhangende ruggestreng te zijn geweest, en vermits, na de kunstbewerking, de etter en drekstof zoowel uit de scheede, als uit de wonde vloeiden. Nu vonden wij eenen zak, waarin het geheele voortbrengsel der zwangerschap besloten was geweest, in gemeenschap met of liever gedeeltelijk gevormd door het nog overgeblevene deel van de baarmoeder, welke holte zonder twijfel ook tot bewaarplaats der vorige zoo langdurige zwangerschap gediend heeft.

Hieruit schijnt het besluit te volgen, dat de eerste zwangerschap geheel in de baarmoeder heeft plaats gehad, tot dat dit ingewand, op den tijd voor de baring bestemd, uit eene onbekende oorzaak eene gedeeltelijke verweeking heeft ondergaan, zoodat de pogingen tot zamentrekking geene uitdrijving der vrucht, maar eene *ruptuur* hebben veroorzaakt, welker uitgestrektheid niet voldoende geweest is, om de voldragene vrucht geheel in de buikholte door te laten; althans de vrucht bleef in de baarmoeder, terwijl waarschijnlijk het hoofd in of door de wonde drong. Door eene opvolgende ontsteking, waaraan het, blijkens de vermelde verschijnselen, niet heeft ontbroken, kon een omkleedsel gevormd worden, hetwelk de plaats verving van het vernielde gedeelte in den wand der baarmoeder; geen wonder, dat hetzelve aan de ingewanden, bepaaldelijk aan den endeldarm, is vastgegroeid; dit toch is gebleken door de *communicatie* met de holte van dezen, na de ettering in den zak en de verzwering van den wand. De gelukkig geëindigde opruiming van de

overblijfselen der vrucht door de buiksnede is dan gevolgd door eene zamentrekking van het nog overige gedeelte der baarmoeder, met behoud van de holte, aan de linkerzijde gesloten door de *cicatrix* uit de overblijfselen van het zakvormige verlengsel. Zoo heeft eene nieuwe bezwangering van de baarmoeder, bij den ongeschonden staat van den regtereijerstok en van de trompet aan die zijde, kunnen plaats hebben; ja zelfs is de vrucht in dezelve voldragen, zonder dat de uitzetting der wanden eene nieuwe verscheuring heeft te weeg gebragt. De pogingen tot de baring zijn eerst noodlottig geweest; de eerste zamentrekkingen in het gezonde gedeelte van den wand der baarmoeder hebben spoedig den wederstand, door het weinig bewerktuigde gedeelte, dat den verlorenen wand verving, geboden, overwonnen en zoo de scheuring voortgebragt, die door den dood gevolgd is. Zoo zien wij verklaard de puntige lappen, welke los op het ei, waarin de vrucht bevat was, gelegen waren, en de uitstorting van bloed in de holte van den zak en van den buik.

De nuttige toepassing, die van deze bevinding te maken is, deed mij besluiten om dezelve niet te laten verloren gaan, te minder daar mij geen gelijksoortig geval bekend is. Het valt toch in het oog, dat er kans bestaan had op het behoud van het leven der vrouw, indien de kunstbewerking, die ik mij had voorgenomen, ware ten uitvoer gebragt geworden, en althans was de uithaling van een levend kind gemakkelijk geweest, zoo dezelve, terwijl de teekenen van deszelfs leven nog bestonden, ware ondernomen. Mogt een diergelijk geval voorkomen zoo kan het tijdige besluit tot deze kunstbewerking gegrond zijn op de overtuiging, dat geene redding door de hulp der natuur mogelijk is; hare poging door zamentrekking in het gedeelte van den zak, hetwelk door den wand van de baarmoeder gevormd wordt, zal nimmer uitblijven, maar steeds hetzelfde noodlottige gevolg hebben, de scheuring namelijk van het overige. De dikwijls heilzame uitgang van eene eenvoudige buik-zwangerschap, door eene duurzame insluiting van de afgestorvene vrucht of door het eindelijk doorbreken van den zak, die in verettering geraakt is, kan daarom, bij deze *complicatie*, niet verwacht worden en geen vertrouwen doen stellen in eene *expecterende* behandeling.

Niet ligt zal mij, aan het einde van eene meer dan vijftigjarige praktische loopbaan de gelegenheid weder voorkomen, om dezen wenk, door de natuur gegeven, te volgen; ik vlei mij echter, dat anderen zich denzelven tot een mogelijk behoud van zoodanige beklagenswaardige lijderessen zullen willen ten nutte maken.